

Semnal editorial

Paul H. Stahl

Familia și școala. Contribuții la sociologia educației. București, Editura Paideia, 2002, 167 p.

Lucrarea profesorului Paul H. Stahl, membru de onoare al Academiei Române, prezintă un interes dublu: pe de o parte, aflăm care erau condițiile de viață într-un cartier din București (cartierul Vitan) în primii ani de regim comunist și, pe de altă parte, amintește sociologilor de azi cum se făcea „sociologia pe ascuns” în anii dictaturii proletarietului.

Volumul, pe care îl recomandăm stăruitor studenților din facultățile cu profil sociologic și de asistență socială, dar nu numai lor, cuprinde mai multe studii: 1) Familia și școala; 2) Asistența familială școlară; 3) Rămânerea în urmă; 4) Aspecte sociale ale tuberculozei; 5) Influența schimbărilor sociale. Cercetările „nu au putut fi duse până la capăt. Am început strângerea datelor spre sfârșitul anului 1949 și am terminat în 1952; în februarie 1953 cercetarea era interzisă” (p. 13). Mă voi opri în semnalarea de față doar asupra studiului *Familia și școala*, pilduitor pentru etica sociologică, fără a mai vorbi de valoarea lui ca „document social”.

Studiu *Familia și școala* apare în forma inițială în care a fost redactat în 1952 (cu câteva completări pentru clarificare). Este o lucrare de tinerețe a celui care va deveni cel mai reputat sociolog, etnolog și culturolog român de azi. „Visul” de atunci al domniei sale era să facă „o prezentare aproape fără cuvinte, expunerea, argumentele și demonstrația rezultând din simpla citire a tabelor statistice, care se completează și se susțin unele pe altele” (p. 13). Ce avantaje are o astfel de prezentare? Elimină interpretările subiective și permite cititorului să controleze corectitudinea demersului cercetării –

apreciază azi profesorul Paul H. Stahl. Cercetarea urmărea să stabilească: a) Care sunt aspectele educației permise în familie de către elevii de școală elementară? b) Cum s-ar putea interveni în familiile în care educația copiilor nu se face corect? Măsurile practice preconizate nu au mai fost incluse în volumul de față, întrucât – apreciază autorul – sunt „puțin valabile astăzi, ținând cont de condițiile diferite față de acum o jumătate de secol” (p. 14). Poate că ar fi meritat și această parte a raportului de cercetare să vadă acum lumina tiparului. Ne-am fi făcut o imagine despre ceea ce puteau propune sociologii în condițiile supravegherii lor de către „inspectorii de gândire” pentru ameliorarea situațiilor sociale.

Dar și așa, citind tabelele statistice și cunoscând faptul că Centrul de Cercetări Psiho-Medico-Pedagogice (în cadrul căruia s-a desfășurat ancheta) a fost desființat, activitatea acestuia fiind considerată „într-un articol de linie” din *Scântea* (din 18 februarie 1953) ca o „manifestare de ploconire slugarnică în fața concepțiilor putrede, antiștiințifice ale burgheziei [...], o creație cu caracter diversionist a cercurilor reacționare din Statele Unite [...], prin care se urmărea să se dovedească înzestrarea superioară a copiilor claselor exploatoare și pretinsa inferioritate înăscută a copiilor oamenilor muncii” (p. 16), ne putem da seama de presiunile politice la care erau supuși sociologii în perioada de început a dictaturii comuniste.

Pentru ca datele acestei cercetări să nu fie și ele arse „pe rugul pe care se ardeau gânduri și sentimente” (așa cum se întâmplase în curtea Liceului „Mihai Viteazul” cu volumele recensământului României din 1939, coordonator Sabin Manuilă), „tânărul Stahl” – sufletește profesorul de azi a rămas prea puțin schimbat – a pătruns noaptea, pe fereastră,

în Centru și le-a salvat. „Le-am ținut ascunse, așa cum am ascuns cu altă ocazie o serie de lucrări aruncate prin pivnițe și prin poduri” (p. 16) – relatează, fără urmă de bravadă, ca pe un fapt firesc Profesorul.

Septimiu Chelcea

Paul H. Stahl (ed.)

Cum s-a stins Țara Vrancei. Nereju, sat din Vrancea. București, Editura Paideia, 2002, 195 p.

Profesorul Dimitrie Gusti a ales pentru Congresul Internațional de Sociologie ce urma să se organizeze la București în 1939, monografia *Nerej, un village d'une région archaïque. Monographie sociologique dirigé par H.H. Stahl* (vol. 1-3, 1939) ca reprezentând cel mai bine Școala Sociologică de la București (din păcate, această lucrare monumentală, citată în tratatele de sociologie din străinătate, a rămas până azi netradusă în limba română, fiind – și datorită vicistitudinii vremilor – prea puțin cunoscută sociologilor din România). Din monografia Nerejului lipsește un capitol esențial, cel al vieții politice locale.

În 1948, când sociologia a fost decretată „știință burgheză” și, ca atare, interzisă, multe dintre materialele de teren culese în diferite campanii monografice s-au distrus, ca și biblioteca Seminarului de sociologie și cea a Institutului Social Român. „Împreună cu Paul Petrescu – relatează Paul H. Stahl – am strâns în acea vreme o parte dintre hârtiile avârlite, atâtea câte am putut, și le-am ascuns în speranța că va veni cândva momentul să le scoatem la lumină” (p. 8). Și vremea a venit... după o jumătate de secol!

În volumul cu materiale publicate și comentate de Paul H. Stahl sunt reunite contribuțiile (fișe de teren, scurte note, texte elaborate sau doar fragmente) unor membri ai Școlii (H.H. Stahl, Florea B. Florescu, Stanciu N. Stoian, Boris Malski, V. Veniamin, D. Cunoșteanu ș.a.). Materialele sunt clasificate în două categorii: a) cea a

structurii sociale și politice a Țării Vrancei; b) cea cu caracter folcloric. Dată fiind importanța deosebită pe care o au materialele din prima parte a lucrării, mă voi referi în continuare doar la acestea, cititorul interesat putând să descopere din lectura integrală a volumului aspectele care îl interesează (obiceiurile de nuntă, orațiile și spusele la nuntă, descântece și farmece, credințe etc.).

În *Introducere*, Paul H. Stahl se confesează: „Parcurgând prima oară paginile diferitelor contribuții, aveam impresia că citeșc o fantezie literară doritoare să pună în evidență prezența absurdului în viața socială. Agentul electoral bătăuș și betiv, politicianul care profită de situație pentru a-și crește averea prin orice mijloace, cetățeanul turmentat care votează fără să știe cu cine, cel care votează după semnele puse pe buletinele de votare, pentru că nu știe să citească, agentul care îl însemnează pe spate dacă nu votează cu cine trebuie, pentru a fi luat apoi la bătaie, toate clișeele cunoscute din literatură sunt semnalate aici ca fiind adevărate. Situațiile pe care Caragiale le descrie în operele lui nu sunt fantezii ale autorului, ci realități ale vieții românești; clasate drept comice, ele sunt de fapt tragice, cu atât mai tragice cu cât, într-un anume fel, au continuat sub regimul de dictatură și continuă încă” (p. 14).

Să spicuim din declarațiile vrâncenilor de acum peste o jumătate de veac. Iată spiritul politic (consemnare de Boris Malski, p. 41):

– Și vasăzică ești georgist, nea Răducule?

– Ai! Pară ... cine știe și mare lucru că-s gheorghist! M-am înscris și eu într-un partid, ca tot omul. Că trebuie să faci politică în sat. Da' așa, nu-i cine-știe-ce. Acei mari, mai deștepți, aceia fac franci cu politica. Da' noi ne înscriem în partid și n-avem nici un folos. Ia să fie câștig ceva! Da' așa, nimeni nu-ți dă nimic; poți să te înscrii la orișice partid. Numai când vii la putere mai câte ai ceva, că mai scapi de prestație. Da-i prea puțin. Noi nu facem politică, acei bogați să țin numai de dânsa. Lor le vine bine, trag de acolo, și nimeni nu-i vede.